

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A magzat élethez való joga

Szerző:

Dr. Marosán Melinda

Pécs, 2019.10.31.

I. Bevezetés

„Az Élet él és szent okokból élni is akar.”

Ady Endre

Magyarország Alaptörvénye rögzíti, hogy *„Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”* Az emberi élettel egy mondatban, de attól elkülönítve említi a magzati életet, amelyet a fogantatástól kezdve védelem illeti meg. Az állam - az objektív intézményvédelmi kötelezettsége keretében - a megfogant, keletkezőben lévő emberi életnek is köteles védelmet nyújtani.

II. A hazai szabályozás történeti előzményei

„A méhmagzat jogbeli helyzetének tisztázása a hazai jogtudomány fehér foltjai közé tartozik.” - írja Jobbágyi Gábor *„A méhmagzat életjoga”* című könyvében¹, amelynek oka az, hogy alapvetően két korszakot különböztet meg a magzat helyzetének jogszabályi és elméleti értékelésénél. Az első szakasz az államalapítástól 1945-ig terjed. Ekkor a keresztény világnézet uralkodása idején a magzat létét, személyiségét, jogi védelmét megkérdőjelezni egyben a keresztény ideológiával való szembenállást is jelentette volna. 1949 után viszont az ateista világnézet szemében nyilván csupán elvetendő dogma volt a magzat *„személyiségének”* és önálló védelmének gondolata.

A méhmagzat *„életjogának”*, jogainak védelme szempontjából a következő, egymástól lényegében elválasztható korszakokat különbözteti meg:

1. Magzatvédő jogszemlélet: 1000-1875. A magzat abszolút és vitathatatlan védelme.
2. Liberális jogszemlélet: 1875-1945. A korszak első felében a magzat vitathatatlanul abszolút védelme jellemző, majd a rendkívül szűk körű, elméleti és gyakorlati engedékenység *„jogfosztás”*.

3. A szocialista jogszemlélet és változásai: 1945-1990. A magzat jogának tagadása, amit felvált a „Ratkó-korszak” 1953-tól 1956-ig. Abszolút tilalom, szigorú büntetésekkel. 1956 után ismét a joggyakorlat liberalizálása.

4. Az Alkotmánybíróság legújabb jogszemlélete, Magzatvédelmi törvény.

III. A 64/1991. (XII.17.) évi Alkotmánybírósági Határozat

1991. december 17-én az Alkotmánybíróság a magzati élet védelme és a terhesség-megszakítás kérdésében fontos döntést hozott. A testület határozatával alkotmányellenesnek minősítette az eddig érvényes magyar abortuszszabályozást. Az Alkotmánybíróság a nemzetközi joggyakorlatban példa nélkül álló, úttörő megállapítást tett, amikor a „*jogi ember*” fogalmát kiterjeszhetőnek találta a szülés előtti állapotra. Kimondta, hogy a magzat fogamzásától kezdve törvényesen tekinthető „SZEMÉLY”-nek. Kimondta: „*A magzat életének védelme annak megfogamzásától kezdve állami kötelesség, tehát a terhesség kezdeti szakaszában sem lehet egyedül az önrendelkezési jog az irányadó. Az állam objektív kötelezettségéből az élet védelmére következik, hogy nem engedhető meg az indok nélküli abortusz.*”

Az Alkotmánybíróság határozatában rámutatott arra, hogy az abortusz megítélésénél három alapvető jog feszül egymásnak a saját érvényesülése érdekében. Az anya önrendelkezési joga az abortusz melletti legerősebb. A magzat melletti érv azonban az, hogy az élethez való jogból származó állami kötelezettséget az élet védelmére ki lehet terjeszteni a magzatra anélkül, hogy a magzat jogalanyiságáról döntenénk. Az élethez való jog és a méltósághoz, önrendelkezéshez való jog összefüggése az abortusszal megköveteli, hogy a terhesség-megszakítás kérdéséről törvény rendelkezzen. Az abortusz szabályozása ugyanis ezt a két alapvető jogot érinti. A terhesség-megszakítással kapcsolatban, mind az önrendelkezési jog érve, mind pedig az emberi élethez objektív védelmére való hivatkozás a magzat jogalanyiségének hallgatólagos tagadását feltételezi. Ha ugyanis a magzatnak joga van az élethez, akkor az anya önrendelkezési joga nem, illetőleg csak annyira jöhet szóba, mint - egy hasonló súlyú korlátozást okozó - másik emberrel kapcsolatban, másrészt az élethez való jog relatív védelme többé nem elégséges. Ebben az összefüggésben elengedhetetlen az abortusz törvényi szintű szabályozása.

Az Alkotmánybíróság rámutat azokra az alkotmányos keretekre, amelyek - a törvényhozónak a magzat jogalanyiságára vonatkozó döntésétől függően - az abortusz alkotmányos szabályozásának lehetőségeit behatárolják. A testület részletkérdésekben nem köti meg a törvényalkotást, viszont alapjaiban ki nem kerülhetően körvonalazza az új rendszer elemeit. Így a törvényhozó két utat járhat:

- Ha a törvényhozó úgy határoz, hogy a magzat jogilag ember, tehát olyan jogalany, akit megillet az élethez és méltósághoz való alanyi jog, akkor terhesség-megszakítás is kizárólag azokban az esetekben végezhető, amelyekre nézve a jog eltúri az emberi életek közötti választást, és ennek megfelelően nem is bünteti az emberi élet kioltását. Ez gyakorlatilag a „végszükségi indikáció” legalizálása.
- Ha a törvényhozó úgy dönt, hogy a magzat jogilag nem ember, azaz nem jogalany az Alkotmány 56. §-a értelmében, és nem illeti meg az élethez és méltósághoz való alanyi jog, akkor az Alkotmánnyal összhangban nemcsak lehetséges, de kötelező is a magzati élet védelmére vonatkozó állami kötelezettség mérlegelése az anya önrendelkezési jogával, valamint más alapjogaival szemben. Hogy az állam életvédő kötelezettségének valamely alkotmányos jog - elsősorban az anya személyiségi joga - hol szab határt, olyan kérdés, amelyre a válasz az Alkotmányból közvetlenül nem vezethető le.

Az Alkotmánybíróság a fent felvázolt határozatával lefektette a magzatvédelem és a terhesség-megszakítás elvi kereteit. Így született meg a 1992. évi LXXIX. sz. törvény a magzat védelméről (a továbbiakban: magzatvédelmi törvény).

IV. A magzatvédelmi törvény lényeges elemei

A magzatvédelmi törvény 1993. január 1-jén lépett hatályba, kimondja, hogy a fogantatással induló magzati élet tiszteletet és védelmet igényel, terhesség megszakítás nem a családtervezés és a születésszabályozás eszköze.

A jogszabály először emelte törvényi szintre a terhesség megszakítás szabályozását, ezzel véget vetett a több évtizedes alkotmányellenes alacsony szintű szabályozásnak².

Deklarálja, hogy *„a magzati élet tiszteletet és védelmet érdemel, és a terhesség megszakítás nem a családtervezés és a születésszabályozás eszköze.”*

A magzatvédelmi törvény az 1. §-ban rögzíti, hogy *„a női és férfi ivarsejt egyesüléséből létrejött, az anyaméhben kifejlődő magzatot és a gyermeket váró nőt támogatás és védelem illeti meg”*. A magzatot és a várandós édesanyját azonos támogatásban és védelemben részesíti.

Meghatározza a támogatás és védelem eszközeit és módozatait. Kiemelt szerepet szán az alap és középfokú oktatási intézményeknek. Ezen intézmények feladatául határozza meg az egészségről és az emberi élet értékéről, az egészséges életmódról, a felelősségteljes párkapcsolatokról, az emberhez méltó családi életről, az egészségre ártalmatlan születésszabályozási módszerekről szóló oktatást. A törvényhez fűzött indoklásban rögzítésre került, hogy ezen oktatási feladatok a nemzeti alaptanterv részévé fognak válni a felelősségteljes párkapcsolatokon alapuló tudatos gyermekvállalás elősegítése érdekében.

Az oktatási intézményeken kívül is biztosítja a családtervezéssel kapcsolatos ismeretek hozzáférhetőségét, amelyet a Családvédelmi Szolgálat feladatává tesz.

Az állam kiemelt feladatait is meghatározza a törvény 2.§ (3) bekezdésében. Többek között a fogamzásgátló készítmények rászorultsági alapon való kedvezményes igénybevételének

lehetőségével, a várandós anyák fokozott munkahelyi védelmével, a válságkezelő tanácsadás rendszerének fejlesztésével, valamint a magzati élet védelmét szolgáló tevékenységek, szervezetek támogatásával. Feladatává teszi továbbá, hogy a helyi önkormányzatokon keresztül a gyermekjóléti és gyermekvédelmi ellátások biztosításával segítse a várandós anyákat és családját a születendő gyermek vállalásában és felnevelésében.

A törvény a terhesgondozást kiemeli, térítésmentessé teszi a biztosítási jogviszony keretében nyújtott egészségügyi szolgáltatások köréből, amellyel minden Magyarországon állandó jelleggel tartózkodó magyar állampolgár, illetve annak házastársa és érvényes letelepedési engedéllyel rendelkező nem magyar állampolgár számára biztosítja azoknak az ismereteknek az elsajátítását, amelyek a magzat, illetve a csecsemő egészséges fejlődését segítik, továbbá azoknak a szűrővizsgálatoknak az elvégzését, amelyek az egészséges fejlődést ellenőrzik.

A terhesség csak veszélyeztetettség, illetőleg az állapotos nő súlyos válsághelyzete esetén, az magzatvédelmi törvényben meghatározott feltételekkel szakítható meg. A súlyos válsághelyzet fogalmát, mivel minden helyzet más így konkrétan meghatározni nem lehet. A törvény szerint egy válsághelyzet akkor tekinthető súlyosnak, ha az testi vagy lelki megrendülést, illetve társadalmi ellehetetlenülést okoz.

A jogalkotó a veszélyeztetettség mértékének és a terhesség időtartamának összevetésével határozza meg, hogy mely esetekben és milyen időhatárokon belül szakítható meg a terhesség. Minél súlyosabb a veszélyeztetettség, annál tágabb intervallumot tesz lehetővé a beavatkozás elvégzésére. A kérelmet a Családvédelmi Szolgálat munkatársa előtt, személyesen kell tenni, s csatolni kell egy orvosi igazolást a terhesség megállapításáról. A törvény kötelezi a Családvédelmi Szolgálat munkatársát, hogy lehetőleg az apa jelenlétében tájékoztassa az állapotos nőt a terhesség megszakítás jogi feltételeiről és a gyermekvállalást segítő támogatásokról. Amennyiben egészségügyi okokból kerül sor a terhesség megszakításra az Egészségbiztosítási Alap fizeti a költségeket.

A törvény kimondja az orvosok és egészségügyi dolgozók lelkiismereti szabadságát: ha korlátozottan is - a terhesség megszakítási eljárásban azzal, hogy terhesség megszakítás elvégzésére, illetve abban

való közreműködésre - az állapotos nő életét veszélyeztető ok kivételével - orvos és egészségügyi szakdolgozó nem kötelezhető.

V. A méhmagzat élethez való joga

Az Alaptörvény korábban már hivatkozott rendelkezése szerint *„Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”* Az Alaptörvényi rendelkezéssel összhangban a polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 2: 1.§ (1) bekezdése kimondja, hogy *„minden ember jogképes: jogai és kötelezettségei lehetnek.”* A 2:2§ (1) bekezdése alapján *„A jogképesség az embert, ha élve születik fogamzásának időpontjától illeti meg”.*

A magzat feltételes jogképességgel rendelkezik, függő jogi helyzetben van. Ahogyan a magzatvédelmi törvényben is szerepel, ha nem áll fenn a törvényben meghatározott terhesség megszakítási ok - akár egészségügyi, akár súlyos válsághelyzet révén-, akkor az élethez való jog abszolút védendő. Hámori Antal³ szerint *„a magzat tehát olyan feltételes jogképességgel rendelkező emberi személy (jogalany), akinek jogképessége általános és egyenlő, és különösen személyi jogai, így például élethez való joga - a tárgyi jog által - "teljes" védelmet élvez, ha a nő a törvényben meghatározott ok (időhatár) fennállása ellenére gyermeke megszülése mellett dönt; vagyis ezen jogok fennállásának nincsenek további feltételei, ezek a jogok ilyenkor abban az esetben is megilletik a magzatot, ha mégsem születik meg élve. A magzat jogalanyiságát élethez való joga alapozza meg, amely akkor áll fenn, amikor a nő nem él az "abortuszlegalizáció" lehetőségeivel. Tehát a magzat - "főszabályként" - élve születése előtt is jogalany, függetlenül jogképességének feltételes voltától, amely miatt nem abszolúte jogalany, és amelynek - Alkotmánybíróság szerinti - következménye, hogy a nő önrendelkezési joga az erősebb.”*

A fentiekből az következik Hámori Antal véleménye alapján, hogy amikor a magzatelhajtás - a magzatvédelmi törvényben meghatározott indikációk hiánya miatt - jogellenes, a bűncselekménynek a magzat (is) passzív alanya, a jogi tárgy körébe pedig a magzat élete is beletartozik; ha az "abortuszlegalizáció" indikációi a konkrét esetben nem állnak fenn (beleértve ebbe - mint feltételt - az állapotos nő terhesség-megszakításra irányuló szándékát, szabad akarat-elhatározását is), akkor a magzat - büntetőjogilag is - jogalany.

A magzat jogalanyiságát nevesíti a Ptk. amikor a 2:3.§- a rendelkezik a magzat gyámjáról. A gyámhatóság - kérelemre vagy hivatalból - gyámot rendel a magzat részére, ha ez a magzat jogainak megóvása érdekében szükséges. Gyám rendelését a magzat szülője, nagyszülője, az ügyész és a jegyző kérheti.

A magzatnak - élethez való joga alapján - igénye lehet arra, hogy megszülethessen. A magzat helyett és érdekében a gyámhatóság által kirendelt gyám jár el. A Ptk. alapján a gyám törvényi kötelessége, hogy a magzat helyett, nevében jogainak megóvása végett igényérvényesítéssel éljen. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez fűzött Kommentár (a továbbiakban: Ptk. Kommentár) szerint az esetek többségében erre a méhmagzat és a törvényes képviselő közötti jogvita esetén kerül sor, a Ptk. azonban feleslegesnek tartja egy-egy tipikus eset kiemelését. A gyámhatóság törvényi keretek között szabadon dönthet arról, hogy az adott esetben, veszélyben forognak-e a magzat jogai.

A méhmagzatnak joga van a méltósághoz. Rabiné dr. Szakálas Márta⁴ a jogi fórumon megjelent publikációjában kifejti, hogy a méhmagzat nem dolog, nem tárgy, hanem emberi személyiséget hordozó, alakulóban lévő emberi személy. A magzatot sem anyaméhen belül, sem az anyaméhen kívül nem lehet öncélú kísérletezésnek, orvosi beavatkozásnak alávetni. Minden méhmagzaton végzett orvosi beavatkozásnak az adott, egyedi magzat javát, érdekét kell szolgálnia. Nem lehet genetikailag alacsonyabb rendűnek, hibásnak vélt magzatokat elpusztítani. A genetikai okokból végzett terhesség megszakítás kizárólag a méhen kívüli életképtelenség esetén indokolt. Nem fogadható el a genetikai ok „valószínűsítése”, mert ezzel egészséges magzatok elpusztítását lehetséges legalizálni. „Az egészségesen születés joga” (Czeizel Endre) kizárólag, mint a méhmagzatot megillető jog fogható fel, s gyógyításra való jogot jelent. Ez a jog semmiképpen sem fogható fel úgy, mint a szülőket vagy az orvost megillető jog a méhmagzat elpusztítására, genetikai elváltozás esetén.

Felhasznált irodalom és jogszabályok jegyzéke

- Magyarország Alaptörvénye (2011.04.25.)
- Jobbágyi Gábor: A méhmagzat életjoga Bp. 1997. SZIT 2. bőv. kiad.115-116.p.
- 64/1991. (XII. 17.) AB határozat
- A magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény
- 2013. évi V. törvény a polgári törvénykönyvről
- 2012. július 5. Rabiné dr. Szakálas Márta
<http://www.jogiforum.hu/publikaciok/479> 2017.10.12. állapot
A méhmagzat jogképessége és életjoga a magyar jogban
- Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez; Szerkesztette:
Gárdos Péter, Vékás Lajos
- Hámori Antal: A magzat élethez való joga
<http://www.communio.hu/meh/ao990208.htm> (2017.10. 30. állapot)

